

Miljöförvaltningen
Stockholm Vatten AB
Exploateringskontoret
Trafikkontoret
Stadsbyggnadskontoret
Fastighetskontoret
Idrottsförvaltningen
Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning
Bromma stadsdelsförvaltning

Dnr
Dnr
Dnr
Dnr T2020-02811
Dnr
Dnr
Dnr
Dnr
Dnr

Handläggare

Miljöförvaltningen, Åsa Andersson
Tel 08-508 289 99

Till

Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2021-XX-XX

Stockholm Vatten AB, Irene Lundberg
Tel 08-522 124 11

Styrelsen för Stockholm Vatten AB
2021-XX-XX

Exploateringskontoret, Anneli Harlén
Tel 08-508 876 02

Exploateringsnämnden
2021-XX-XX

Trafikkontoret, Tomas Nitzelius
Tel 08-508 260 42

Trafiknämnden
2021-02-12

Stadsbyggnadskontoret, Virginia Kustvall Larsson
Tel 08-508 272 54

Stadsbyggnadsnämnden
2021-XX-XX

Fastighetskontoret, Boel Noro Svärd
Tel 08-508 267 55

Fastighetsnämnden
2021-06-16

Idrottsförvaltningen, Oliver Karlöf
Tel 08-508 276 59

Idrottsnämnden
2021-06-16

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning, Solveig Nilsson
Tel: 08-508 040 52

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd
2021-02-11

Bromma stadsdelsförvaltning, Åsa Otteklint
Tel: 08-508 064 37

Bromma stadsdelsnämnd
2021-XX-XX

Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk

Förvaltningens förslag till beslut

1. Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk, Fakta och åtgärdsbehov (bilaga 1) och Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk, Genomförandeplan (bilaga 2), antas.
2. Utredning, uppföljning och utvärdering av Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk ska ske i enlighet med vad som anges i detta tjänsteutlåtande.

Anna Hadenius

Miljödirektör Miljöförvaltningen

Mårten Frumerie

VD Stockholm Vatten AB

Johan Castwall

Exploateringsdirektör Exploateringskontoret

Anette Scheibe Lorentzi

Stadsbyggnadsdirektör Stadsbyggnadskontoret

Gunilla Glantz

Trafikdirektör Trafikkontoret

Anders Kindberg

Fastighetsdirektör Fastighetskontoret

Maria Höglund

Idrottsdirektör Idrottsförvaltningen

Susanna Halldin OlssonStadsdelsdirektör Hässelby-Vällingby
Stadsdelsförvaltning

Lisa Kinnari

Stadsdelsdirektör Bromma Stadsdelsförvaltning

Sammanfattning

Enligt EU:s vattendirektiv ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter.

Enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus ska lokala åtgärdsprogram tas fram som visar hur staden ska arbeta för att uppnå god status i stadens vattenförekomster. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000

nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

Råcksta träsk klassificeras från år 2022 som ett övrigt vatten. Påverkan på Råcksta träsk får dock inte bli så stor att miljökvalitetsnormerna inte kan följas eller riskerar att överskridas i nedströms liggande vattenförekomst. Till följd av historisk och nutida tillförsel av näringsämnen och miljögifter till Råcksta träsk motsvarar vattenkvaliteten och livsmiljön idag otillfredsställande ekologisk status och god kemisk status uppnås inte.

Syftet med det lokala åtgärdsprogrammet för Råcksta träsk är att belysa utmaningarna samt ge förslag på konkreta åtgärder så att vattenmiljön förbättras till att motsvara god ekologisk och kemisk status.

- För att förbättra vattenkvaliteten har ett antal förslag till åtgärder tagits fram, främst åtgärder för att rena dagvatten från befintlig bebyggelse och infrastruktur, övergripande åtgärder avseende miljötillsyn och förbättrad drift och underhåll samt utredningar.
- Investeringskostnaderna för föreslagna nya dagvattenanläggningar uppskattas till 227-307 miljoner kronor. Årliga driftkostnader för dagvattenanläggningar beräknas till cirka två miljoner kronor. Kostnader för utredningar för det fortsatta åtgärdsarbetet har uppskattats till cirka en miljon kronor.
- För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrig. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare och att åtgärderna kan ändras baserat på resultat från utredningen.
- Övriga föreslagna åtgärder som driftinsatser, fördjupande undersökningar och miljötillsyn bör genomföras succesivt av respektive ansvarig nämnd och bolagsstyrelse, baserat på resultat från utredningar och ekonomiska förutsättningar.
- De lokala åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer.

- De lokala åtgärdsprogrammen är inte juridiskt bindande som ett åtgärdsprogram i miljöbalkens mening, men utgör underlag för att konkretisera hur vattenmyndighetens bindande åtgärdsprogram ska kunna uppfyllas.
- Staden kommer fortlöpande att arbeta med att utveckla processerna för prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.
- Baserat på föreslagna åtgärder i det lokala åtgärdsprogrammet för Råcksta träsk bedöms vattenkvaliteten och livsmiljön i sjön kunna förbättras.
- Arbetet med lokala åtgärdsprogram visar att det finns ett omfattande åtgärdsbehov för stadens vattenförekomster och att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Effekten av vidtagna åtgärder kommer även att dröja då återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid.

Bakgrund

Miljökvalitetsnormer

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter.

Råcksta träsk förklarades som en vattenförekomst av vattenmyndigheten 2016 och omfattas därför av miljökvalitetsnormerna för ytvatten. Från år 2022 kommer denna klassificering att upphöra på grund av att sjön är mindre än det formella storlekskravet och saknar andra av EU utpekade vattenanknutna områdesskydd. Åtgärdsarbetet för stadens vatten ska dock betraktas ur ett avrinningsområdesperspektiv, vilket innebär att påverkan på Råcksta träsk inte får bli så stor att miljökvalitetsnormerna inte kan följas eller riskerar att överskridas i nedströms liggande vattenförekomst. Råcksta träsk ligger inom den sekundära zonen för Östra Mälarens vattenskyddsområde och avrinner till vattenförekomsten Mälaren-Fiskarfjärden.

För ett övrigt vatten gäller fortfarande de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken. Det innebär bland annat att alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som påverkar sjön har en skyldighet att vidta de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att miljön i Råcksta träsk påverkas negativt. Kraven gäller i den mån de inte är orimliga att uppfylla.

Lokala åtgärdsprogram

Vattenmyndigheten i Norra Östersjön har tagit fram ett åtgärdsprogram tillhörande förvaltningsplanen som visar på en övergripande nivå vad berörda kommuner behöver göra för att nå god vattenstatus. Syftet med lokala åtgärdsprogram är att med utgångspunkt från de åtgärder som vattenmyndigheten föreslår konkretisera arbetet så att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas i enskilda vattenförekomster. Lokala åtgärdsprogram som tas fram på kommunal nivå har inte samma rättsliga status som vattenmyndighetens åtgärdsprogram, vilka beslutas med stöd av miljöbalken.

Enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus ska lokala åtgärdsprogram tas fram för stadens vattenförekomster. De lokala åtgärdsprogrammen utgör en konkretisering av handlingsplanen för god vattenstatus och antas av respektive nämnd och bolag.

Föreslagna åtgärder i de lokala åtgärdsprogrammen syftar till att minska den historiska och befintliga belastningen som påverkar vattenförekomster medan stadens dagvattenstrategi främst syftar till att minska belastningen i samband med ny exploatering. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

Nuvarande tillstånd i vattenmiljön

Statusklassningen speglar det befintliga tillståndet i vattenmiljön. Råcksta träsk's ekologiska status är idag otillfredsställande och god kemisk status uppnås inte. Orsaken till den otillfredsställande ekologiska statusen är kopplad till den höga halten näringsämnen i vattnet. Näringsämnen bidrar till en högre tillväxt av växtplankton som leder till påverkan på vattenvegetationen, ljus- och syreförhållandena samt bottenlevande djur. Miljögifter som

förekommer i förhöjda halter sjön är antracen, tributyltenn (TBT), koppar, perfluoroktansulfonsyra (PFOS) och bromerade difenyler (PBDE).

Till följd av historisk och nutida tillförsel av näringsämnen och miljögifter till sjön är vattenkvaliteten och livsmiljön i Råcksta träsk undermålig. För att nå god status behöver halten av fosfor och ammoniak minska med 70 % respektive 30 %. Halten av antracen, TBT, koppar, PFOS och PBDE behöver minska med 10-65 %. Förbättringsbehovet för den fysiska livsmiljön behöver fastställas efter en vidare utredning av de potentiella vandringshinder som förekommer.

Varför är vattenkvaliteten dålig i Råcksta träsk?

Råcksta träsk ligger i Grimsta naturreservat, trots det påverkas vattenkvaliteten av att sjön ligger i ett storstadsområde. De dominerande nuvarande källorna till övergödningen är tillförsel av fosfor som transporteras med dagvatten. Transport via dagvattnet utgör troligen även källa till de förekommande miljögifterna. Inom tillrinningsområdet förekommer över 40 potentiellt förorenade områden och cirka 80 miljöfarliga verksamheter.

Ärendet

Med avsikt att säkerställa att vattnet i Råcksta träsk inte medför negativ påverkan på nedströms liggande vattenförekomst Mälaren-Fiskarfjärden samt för att skapa förutsättningar för en frisk vattenmiljö i Grimsta naturreservat har staden tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk. Ambitionen med åtgärdsprogrammet är att vattenkvaliteten i sjön ska motsvara nivån för miljö kvalitetsnormerna god ekologisk och kemisk status.

I det lokala åtgärdsprogrammet för Råcksta träsk belyses utmaningarna för att förbättra vattenkvaliteten och livsmiljön till att motsvara god ekologisk och kemisk status. Programmet innehåller förslag på olika typer av åtgärder och möjliggör för ansvariga aktörer att påbörja förstudier, projektering och genomförande av åtgärder utifrån de förslag som lämnas.

Primära målgrupper för åtgärdsprogrammet är kommunala nämnder och bolag i Stockholm. Dessa är i första hand Stockholm Vatten AB, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden samt Bromma och Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnder. Åtgärdsprogrammet utgör även ett underlag för samverkan och planering inom Råcksta träsk tillrinningsområde.

Både beräkningar av belastning, förbättringsbehov och kostnader för åtgärder är baserade på nuvarande kunskapsläge och rimliga antaganden. Beräkningarna är dock behäftade med osäkerheter som ska minimeras i ett senare skede i samband med att åtgärdsförslagen utreds vidare av respektive genomförandeorganisation.

De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärdsgenomförandet kommer att förvaltas digitalt på Miljöbarometern, vilket innebär att uppföljning och förändringar redovisas på ett samlat och flexibelt sätt. Miljöförvaltningen har huvudansvar för den digitala hanteringen av samtliga lokala åtgärdsprogram.

En utvärdering av arbetet enligt de lokala åtgärdsprogrammen ska ske senast 2025. Utvärderingen kommer att samordnas av miljöförvaltningen och resultaten kommer att kommuniceras till miljö- och hälsoskyddsnämnden för vidare hantering.

Ärendets beredning

Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk är framtaget av miljöförvaltningen i Stockholms stad tillsammans med Stockholm Vatten AB. Representanter från stadens exploateringskontor, trafikkontor, stadsbyggnadskontor, fastighetskontor, idrottsförvaltningen, Bromma och Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltningar har haft möjlighet att delta i en referensgrupp.

I det lokala åtgärdsprogrammet föreslås åtgärder som ska leda till att god vattenstatus nås samt identifiering av de förvaltningar och bolag som får i uppdrag att utreda respektive åtgärd vidare. De ekonomiska konsekvenserna är översiktligt beskrivna genom att respektive åtgärd har kalkylerats utifrån relevanta schablonkostnader för genomförande. I arbetsprocessen har risker identifierats och adresserats till berörd förvaltning. Exempel på risker är osäkerheter runt kostnader, föroreningshalter samt att föreslagna anläggningars lokalisering kolliderar med andra ändamål.

En första version av åtgärdsprogrammet remissbehandlades internt inom Stockholms stad under sommaren 2019. Programmet har därefter kompletterats utifrån inkomna synpunkter. Stadens styrgrupp för god vattenstatus har granskat och godkänt åtgärdsprogrammet inför politisk behandling. I styrgruppen ingår miljöförvaltningen, Stockholm Vatten AB, exploateringskontoret,

trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen samt Bromma och Norrmalms stadsdelsförvaltningar.

Synpunkter och förslag

Förslag till åtgärder

I syfte att förbättra vattenkvaliteten och livsmiljön i Råcksta träsk har 19 nya åtgärder föreslagits för att rena dagvatten från befintlig bebyggelse och infrastruktur. Därutöver föreslås ett antal utredningar för att få mer kunskap om påverkanskällor, åtgärder för att förbättra den fysiska livsmiljön samt ett flertal övergripande åtgärder avseende miljötillsyn och förbättrad drift och underhåll.

Kostnader

Investeringskostnaderna för de föreslagna nya dagvattenanläggningarna uppskattas till 227-307 miljoner kronor utifrån relevanta schablonberäkningar. Kostnadsuppskattningen är baserad på summan av schablonberäknade kostnader för de enskilda åtgärdsförslagen samt en osäkerhetsfaktor på 15 % för den sammanräknade kostnaden. De årliga kostnaderna för drift och skötsel av anläggningarna beräknas till cirka två miljoner kronor. Kostnader för utredningar som är viktiga för det fortsatta åtgärdsarbetet har uppskattats till ungefär en miljon kronor. Kostnadsuppskattningarna för åtgärderna är osäkra och i flera fall kan totala kostnader redovisas först när detaljprojekteringarna har utförts.

Kostnaden för genomförandet av åtgärder ska sättas i relation till möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna och därigenom kunna genomföra de planerade stadsbyggnadsprojekten i enlighet med kraven i plan- och bygglagen samt de ekosystemtjänster som en god vattenkvalitet för med sig.

Ansvar för genomförande

För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrigt. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare baserat på mer detaljerad kunskap om de lokala förutsättningarna. Om respektive åtgärd är motiverad att tas vidare kommer dessa hanteras inom ordinarie investeringsprocess för inriktnings- och genomförandebeslut, där varje åtgärd hanteras enskilt men resultat följs upp aggregerat för respektive vattenförekomst. De föreslagna åtgärderna kan därmed ändras baserat på resultat från vidare utredning. Åtgärderna ska

dock tillsammans uppnå det övergripande målet att uppnå god vattenstatus i aktuellt vatten.

Om det visar sig att någon föreslagen åtgärd inte är möjlig att genomföra behöver en åtgärd som ger motsvarande resultat tas fram, annars äventyras möjligheten att kunna uppnå god status. Beslutet att godkänna förslaget till lokalt åtgärdsprogram innebär inte ett beslut att vidta exakt de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet, utan att vidta de åtgärder som krävs för att nå det övergripande målet god status.

Huvudansvariga för genomförandet av dagvattenåtgärder i befintlig miljö är Stockholm Vatten AB i egenskap av verksamhetsutövare. Exploateringskontoret har som markägare ansvar att säkerställa genomförande av åtgärder för restaurering av sjöar och vattendrag. Trafikkontoret och berörda stadsdelsförvaltningar ansvarar för åtgärder på allmän platsmark, som exempelvis förbättring av drift- och skötsel i syfte att minska påverkan på dagvattnet.

Stadsbyggnadskontoret ansvarar för att tillräckligt med utrymme avsätts för åtgärder i samband med detaljplanering. Vidare ansvarar stadsbyggnadskontoret även för den mer övergripande stadsplaneringen och därmed även att åtgärdsbehov beaktas i ett större områdesperspektiv.

För att åtgärder ska kunna genomföras behöver ytor tas i anspråk. Genom de lokala åtgärdsprogrammen tydliggörs att kommunerna behöver avsätta eller på annat sätt reservera de ytor som är nödvändiga. För att åtgärderna ska kunna genomföras på ett resurs- och kostnadseffektivt sätt bör ytorna samplaneras med klimatanpassningsarbetet och stadsbyggnadsprocessen i övrigt.

Finansiering av åtgärder

Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, till exempel genom VA-taxan, exploateringsprojekt eller inom ordinarie budget.

Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.

Tillräckliga medel för såväl investering som drift behöver avsättas för genomförande av nödvändiga åtgärder om stadens vattenområden ska uppnå god status. Erfarenheter från tidigare åtgärdsarbete för att förbättra vattenstatusen i stadens sjöar visar att

det finns behov av en väsentligt utökad finansiering för att nå målet om en god vattenstatus. Åtgärder för bättre vatten behöver vara en naturlig del av stadsutvecklingen.

De lokala åtgärdsprogrammen innehåller inga beräkningar över ökade personella resurser som kommer att behövas för att planera och genomföra de åtgärder som föreslås. För att åtgärdstakten ska kunna öka behöver de personella resurserna i genomförandeledet också förstärkas, något som behöver tas i beaktande i det fortsatta arbetet med åtgärdsgenomförandet.

Möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna

Åtgärderna i det lokala åtgärdsprogrammet visar sammantaget att det är möjligt att förbättra vattenkvaliteten och livsmiljön i Råcksta träsk, men att god ekologisk och kemisk status inte nås fullt ut. Att åstadkomma en förbättrad vattenkvalitet förutsätter dock en hög åtgärdstakt, ekonomiska och personella resurser samt att befintliga ytor kan tas i anspråk. Kostnaderna och arbetet med åtgärderna för att förbättra vattenkvaliteten i Råcksta träsk bör dock beaktas tillsammans med kostnaderna och antalet åtgärdsförslag för stadens samtliga vattenförekomster.

Stadens arbete med framtagande av lokala åtgärdsprogram visar att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Utöver underskattade kostnader bedöms även åtgärdsarbetet att behöva fortgå under lång tid på grund av det omfattande åtgärdsbehovet som finns. Det omfattande åtgärdsbehovet och att effekten av vidtagna åtgärder kommer att dröja på grund av att återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid, medför att det kommer att vara svårt att nå miljökvalitetsnormerna i stadens vattenförekomster.

Staden kommer att använda underlaget i de lokala åtgärdsprogrammen för att göra vattenmyndigheten uppmärksam på den faktiska åtgärdskostnaden och finansieringsbördan samt föra en dialog om behovet av statliga medel för åtgärdsutredningar samt genomförande.

Det kommer att vara av vikt att utveckla strukturer och samverkan för att åstadkomma väl grundade prioriteringar. Staden kommer därför att fortlöpande arbeta med att utveckla processerna för samordning och projektledning samt prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.

Bilagor

1. Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta Träsk, Fakta och åtgärdsbehov
2. Lokalt åtgärdsprogram för Råcksta träsk, Genomförandeplan inklusive *bilaga 1 – Geografisk placering av åtgärder* samt *bilaga 2 – Stockholms stads gemensamma ansvar*.